የዐማራ ኅልዉና ለኢትዮጵያ
አንድነት ድርጅት (ዐኅኢአድ)

Amara Survival For Ethiopia's
Unity Organization (ASEUO)

ግንቦት 17ቀን 2012 (05/25/2020)

የዐማራው ትውልድ የኅልውና ትግል፣ አገር አልባ አድርጎ፣ እንደ ክፉ አውሬ እንዲታደን ያደረገውን ሕገ-መንግሥት በመለወጥ ላይ ያነጣጠረ መሆን አለበት!

ዐማራ እግሩን ለጠጠር፣ ደረቱን ለጦር ሰጥቶ፣ ኢትዮጵያን እንደ አገር ከሠሯት ነገድና ጎሣዎች መካከል አንዱና ግንባር ቀደሙ መሆኑን፣ የአገሪቱ የረጅም የመንግሥትነትና አገራዊነት ታሪክ ያስረዳል። ዐማራው ቋንቋን ከፊደል፣ ሃይማኖትን ከሥርዓት፣ ሕግን ከአስተዳደርና ከባህል፣ አጣጥሞና አዋሕዶ ለኢትዮጵያውያን የወል መጠቀሚያነት ያበረከተ ሕዝብ ነው። ጀግናና ኩሩም ነው። የዛሬውን አያድርገውና፣ መብቱ ሲነካበት የማይወድ፣ ለማንነቱና ለነፃነቱ ቀናዒ ሕዝብ የነበረ ነው። እነዚህ መገለጫዎቹ መሆናቸውን የድሆዋ፣ የእንትጮ፣ የሣር ውኃ፣ የመተማ፣ የዐድዋ፣ የአምባላጌ፣ የወልወል፣ የቀራሄ፣ የመቀሌ፣ የማይጨው ወዘተ ጦር ሜዳዎችና የተገኙት ድሎች ሕያው ነቃሾች ናቸው።

እነዚህ ግን፣ በዘመነ የትግሬ-ወያኔ ዘረኛ አገዛዝ የመጠቂያ፣ የመዋረጃና የመሣደጃ ምክንያቶች ሆነው፣ ዐማራው አገር አልባ ሆኗል። አገር ሠሪው «መጤና ሠፋሪ» ተደርጓል። በተገኘበት ማንም ያሻውንና የፈለገውን ግፍ የሚፈጽምበት እና የግፍ ዓይነቶች መለማመጃ ሆኗል። ከ1972 ዓም ጀምሮ፣ ወልቃይ፣ ጠገዴ፣ ጠለምት፣ ራያ እና ቆቦ፣ ወረዳና አውራጃዎች ነዋሪ ዐማራዎች ፣እንዲሁም ከ1983 ዓም ጀምሮ ሐረርጌ፣ ወለጋ፣ ኢሉባቡር፣ ከፋ፣ ጎጃም(መተከል) ወዘተ ክፍለ-ሀገሮች   ነዋሪ በሆኑ ዐማሮች ላይ፣ የተፈጸመውና እየተፈጸመ ያለው ጅምላ ግድያ፣ እሥራት፣ ግርፋት፣ ማፈናቀል፣ ማዋከብ፣ ዘር ማጥፋትና ዘር ማጽዳት መሠረት ያደረጉት፣ «የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት» ተብየው ነው። ይህ ደግሞ የተዘጋጀው የዐማራ ጥላቻን ገንብቶ ባደገው መለስ ዜናዊና እርሱ በሚመራው ቡድን ነው። አስፈጻሚዎቹም የትግሬ-ወያኔ በልኩ ብቻ ሳይሆን፣ እንዲህ ሊያስቡ ይችላሉ ብለው በመጨነቅ፣ የጌቶቻቸውን ዕኩይ ዓላማዎች በከፋ እና በባሰ መልኩ ለማስፈጸም ባምሳላቸው ጎትኩተው ባሳደጓቸው ባንዳዎች ነው።

ይህ ሕገ-መንግሥት፣ ዐማራውን ከሌሎች ተነጥሎ እንደጠቃ፣ እንዲሳደድ፣ እንዲፈናቀል፣ እንዲወገዝ፣ በጥቅሉ የዘር ጥቃት እንዲፈጸምበት የተቀመረ ነው። የዚህም መነሻ ምክንያቱም፣ ለዚሁ ጥቃት እንዲያመች ተብሎ፣ ሕገመንግሥቱ ለዜጎች ዕውቅና የሰጠ አይደለም። ሕገመንግሥቱ ሲረቀቅም ሆነ ሲጸድቅ፣ የዐማራውን ፍላጎትና ጥቅም በሕ-ገመንግሥቱ እንዲጠበቅ የሚያስችል ዐማራ፣ በቡድንም ሆነ በግለሰብ ደረጃ እንዲሳተፍ አልተደረገም። ይህ እንዲሆን የትግሬ-ወያኔ ቡድን አልፈለገም። በሕግ ሽፋን ቀስ በቀስ ዐማራው እንዲጠቃ ዓልሞ የተነሳ የዘር ጠላቱ በመሆኑ፣ የዐማራው ተወካይ እንዲኖር አልተደረገም። ሕገ-መንግሥቱ በግለሰቦች መብትና ጥቅም ላይ እንዲመሠረት ቢደረግ፣ የዐማራው መብትና ጥቅም የሚከበር እንደሚሆን መለስ ስለሚረዳ፣ ብቸኛውና ሥልታዊው የዐማራው ማጥቂያና ማጥፊያ መንገድ ሕገ-መንግሥታዊ መብት ማስከበሪያው መንገድ ቡድናዊ ወይም ብሔረሰባዊ እንዲሆን አደረገ። በዚህም ዐማራው አገራዊ መብቱንና ጥቅሙን እንዲሁም ማንነቱን ተገፎ ተሳዳጅና ቀስበቀስም እንዲጠፋ እየተደረገ መሆኑን እያየን ነው። የአገሪቱን ሕገ-መንግሥት የአገራዊ ባለቤትነትን ለብሔር፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሲሰጥ፣ የክልል መንግሥታት ተብዬዎች ደግሞ ከዐማራው ውጭ ያሉት የአገራዊ የሥልጣን ባለቤትነትን የሰጡት፣ በየክልሉ ለሚኖሩና የክልሉ መጠሪያ ለሆኑት ነገዶች ነው። የዐማራው ክልል በተባለውና ከነዋሪው ሕዝብ ከ91% በላይ ዐማራ የሆነበት ግን፣ እንደሌሎቹ ሁሉ የክልሉ የባለቤትነት መብት አልተሰጠው። መብትና ሥልጣን የተሰጠው፣ እንደ አገሪቱ ሕገ-መንግሥት ለብሔር/ብሔረሰቦች ሕዝቦች ነው። የዚህን አባባል ተጨባጭነት በአግባቡ ለመረዳት ስለአገራዊ የሥልጣን ባለቤትነት ሕገ-መንግሥቶቹ የሚደነግጉትን መመልከት ተገቢ ይሆናል።

1 የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት፦

የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሪያዊት ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 8 ንዑስ አንቀጽ 1 ስለአገራዊ የሥልጣን ባለቤትንነት እንዲህ ይላል። **«የኢትዮጵያ ብሔር ብሔረሰቦች፤ ሕዝቦች የኢትዮጵያ ሉዓላዊ ሥልጣን ባለቤቶች ናቸው» ይላል።**

የዚህ ሕግ መነሻና መንደርደሪያ አንኳር ሀሳቡ የሚመነጨው በሕገ-መንሥቱ መግቢያ ላይ፣ **«እኛ የኢትዮጵያ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች---»** በማለት ከሚጀምረው የዓላማው ቀዳሚ ሀሳብ ነው። ይህ ለሕገ-መንግሥቱ ቀዳሚና ዋና ዓላማ ተደርጎ የተያዘ ሀሳብ፣ ዕውቅና የሚሰጠው **«ብሔር/ ብሔረሰብ እና ሕዝቦች»** ለሚላቸው፣ ቡድኖች ነው። ሕገ-መንግሥት ተብየው ለአገሪቱ ዜጎች የዜግነት መብት ነፍጓል። የአገሪቱ ባለቤትነት የተሰጣቸው ቡድኖች፣ እነማን እንደሆኑ፣ እንዴት ሊባደሩና ቡድን እንደሆኑ በቅጡ ባልተጠኑ፣ ቋንቋን ብቻ፣ ብቸኛ መስፈርት ባደረገ የልዩነት አሀድ ላይ ላሉ ቡድኖች የተሰጠ ዕውቅና ነው። በዚህ ሕገ-መንግሥት የዲሞካራሲና የሰብአዊ መብት መጠበቅ ዋልታና

መሠረት ለሆነው፣ የግለሰብ መብትና ነፃነት ዕውቅና አይሰጥም። ይህም በመሆኑ፣ በዚህ ሕገ-መንግሥት የተናጠል ዜጎች መብትና ነፃነት ዕውቅና የተሰጠው አይደለም። ምክንያቱም ለግለሰቦች መብት ከተሰጠ «የዓይኑ ቀለም አላማራኝም» ብሎ የፈለጉትን ለማድረግ አያስችልም። ይህን ማድረግ ካልተቻለ ደግሞ፣ አውራ ጠላቴ ብሎ የፈረጀውን እና እንዲጠፋ የፈለገውን ዐማራ ለማጥፋት ከፍተኛ መሰናክል እንደሚሆንበት፣ የትግሬ-ወያኔ ስለሚረዳ ያ እንዲሆን አልፈለገም።

ይህም በመሆኑ፣ የአንድ መንግሥት መነሻ የሆነው ዜጋ የጎልውናም ሆነ የአገር ባለቤትነት መብት እንዳይኖረው ተደርጓል። ግለሰቦች አገሬ ለማለት መብት የላቸውም። ምክንያቱም ሕገ-መንግሥቱ ዕውቅና ነስቷቸዋል። አያውቃቸውም። ዜጎቼ አይላቸውም። ይም በመሆኑ የግለሰቦች መብትና ነፃነት ላለፉት ዓመታት ብቻ ሳይሆን፣ ለመጭዎቹም፣ ይህን ሕገ-መንግሥት በመሠረታዊ የለውጥ እርምጃ እስካልተሻረ ድረስ፤ የግለሰቦች መብትና ነፃነት የመረገጥና የመታፈን ጉዳይ በ«ሕጋዊ ነት» ስም ይቀጥላል።

ከፍ ሲል ለማሳየት እንደተሞከረው፣ በዚህ የትግሬ-ወያኔ ሕገ-መንግሥት ለዜጎች ዕውቅና ያልሰጠ በመሆኑ፣ የአገሪቱ ዜጎች፣ በግለሰብ ደረጃ አገሬ የሚሉት ነገር የላቸውም። ከዐማራው በስተቀር ሌሎች ነገዶች፣ አገር የሚኖራቸው ራሳቸውን ባንዱ ወይም በሌላው ነገድ/ ወይም ጎሣ፣ እንደ ወያኔው አጠራር የብሔር/ ብሔረሰብ/ ሕዝቦች አባል ሲያደርጉ ብቻ ነው። ይህም የራሱ የሆነ ችግሮች አሉት። ከዐማራው ውጭ ያሉት ነገድና ጎሳዎች (ብሔር/ ብሔረሰቦች/ ሕዝቦች) ከኢትዮጵያ ውስጥ ተቆራርሶ በተሰጣቸው ክልል ወይም አጥር/ በረት/ውስጥ የራሳቸውና የእኔ የሚሉት የሥልጣን ባለቤትነት ሲኖራቸው፣ ዐማራው ይህ መብትና ሥልጣን የለውም። የዚህን ተጨባጭ ዕውነታ ለማወቅና ዐማራው በሁሉም ደረጃ አገር የለሽ መሆኑን በሕገ-መንግሥት የተረጋገጠ ስለመሆኑ፣ የ8ቱን ክልላዊ መንግሥት ተብየዎች ሕገ-መንግሥት ስለዚህ ጉዳይ ምን እንደሚሉ አንድ ባንድ መመልከቱ ሐቁን እንድንረዳ ያስችለናል።

2 የክልል መንግሥታት ሕገ-መንግሥቶች የሥልጣን ባለቤትነት የሰጡት ለማን ነው?

የክልል መንግሥታት፣ በየክልላቸው፣ የሥልጣን ባለቤትነት የማን እንደሆነ መብትና ዕውቅና የሚሰጠው የክልሉ ስም መጠሪያ ለሆኑት ነገዶች ነው። በዚህም መሠረት በትግራይ ክልል ባለቤቱ ትግራዋይ፣ በኦሮሚያ፣ ኦሮሞ፣ በሶማሊ፣ ሶማሌ፣ በቤንሻንጉል-ጉምዝ፣ በርታ፣ ጉሙዝ፣ ሽናሻ፣ ማኦና ኮሞ፤ በሐረሪ፣ ሐረሪ (አደሬ)፣ በአፋር አፋሮች፣ - -ወዘተ ሲሆኑ፣ በዐማራና በጋምቤላ፣በክልሉ የሚኖሩ ብሔር/ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ናቸው ይላል።

ይህ ያለምክንያት አልተደረገም። ሕገ-መንግሥቶቹ ባንድ ሰው እጅ፣ (በመለስ ዜናዊ) ተረቀው፣ እርሱ መርጦ ባደራጃቸው ሰዎች ፀደቁ የተባሉ ለመሆናቸው ማሳያው፣ አንዱ የሌላው ኮፒ /ወይም ቅጅ መሆኑ ነው። በዚህም የተነሳ፣ ዐማራው ሁሉም ነገድና ጎሳዎች በጠላትነት ፈርጀው እንዲያጠፉት ሠፊ ዕቅድ የተያዘለት በመሆኑ፣ ዐማራውን ከኖረባቸው የአባቶቹ አገር ለማፈናቀል ሕጋዊ ሽፋን መስጠት የግድ ስለሚል፣ ለዚሁ ሲባል በየክልሎቹ ዐማራው የባለቤትነት መብት እንዳይኖረው የሚያደርግ ሥውር ሤራ መሥራት ግድ ነበር። በዚህም መሠረት፣ የነዚሁ ክልላዊ መንግሥት ተብየዎች የሕጎች ሁሉ ሕግ ነው የሚባለው የፌደራሉ ሕገ-መንግሥት የሥልጣን ባለቤትነቱን የሰጠው ለዜጎች ሳይሆን፣ ለብሔር/ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ነው። ይህም ሁሉንም ዜጎች ሥልጣን አልባና ባይተዋር ያደርጋቸው እንደሆነ ከፍ ሲል ለማሳየት ተሞክሯል።

የፌደራል ሕገ-መንግሥቱ ወደየ ክልሎቹ ሲወርድ፣ እያንዳንዱ ነገድና ጎሣ ዐማራን ተከታትሎ እንዲያጠፋ በዕቅድ የተያዘ በመሆኑ፣ የየክልሎቹ የሥልጣንና የመብት ባለቤቶቹ፣ በየክልሎቹ በቁጥር ከፍተኛ ናቸው የተባሉት ነገዶች ናቸው። (ይህ ሐረሪን አይመለከትም፣ ምክንያቱም ሐረሪዎች በቁጥር ከኦሮሞውና ከዐማራው ያንሳሉ፣ ግን የሥልጣን ባለቤቶቹ ሐረሪዎች እንዲሆኑ ተደርጓል።) በዘጠኙ ክልሎች የሚኖሩና የክልሉ ባለመብትና ባለሥልጣን ያልሆኑ የሌሎች ነገድና ጎሳዎች አባሎች፣ በዚያ ክልል መኖር የሚችሉት፣ የክልሉ ባለቤት እንዲሆኑ መብትና ሥልጣን የተሰጣቸው ነገዶች መልካም ፈቃድ ብቻ ነው። እነርሱ ካልፈቀዱ መጤ እና ሌላም ስም በመስጠት ባሻቸው ጊዜ ሊያባርሯቸው ይችላሉ። የዐማራው ከቤንሻንጉል ጉምዝ፣ ከጅማዞን፣ ከወለጋ፣ ከኢሉባቡር፣ ከሐረርጌ ወዘተ በተከታታይ እንዲባረር የተደረገው፣ የየክልሉን ሕገ-መንግሥት መሠረት በማድረግ እንደሆነ መጠራጠር አይቻልም። ምክንያቱም በክልሉ ሕገ-መንግሥት ዐማራው የመብትና የሥልጣን ባለመብት አይደለም። ዐማራው አገሩን ተቀምቷል። እንደወራሪና መጤ ተቆጥሯል። «ነፍጠኛ፣ ትምክህተኛ፣ ገዥ መደብና ጨቋኝ ብሔር» ተብሎ ተፈርጆ እንዲጠፋ ተፈርዶበታል። ዐማራው በፌደራሉም ሆነ በክልል ሕገ-መንግሥት ተብየዎች አገር አልባ ተደርጓል። እንደመጤና ባይተዋር፣ ሲከፋም እንደ ወራሪና ቅኝ ገዥ ተቆጥሮ በያለበት እየተዋከበና የዘር ማጥፋት ወንጀል እየተፈጸመበት መሆኑን ማጤንና ለዚህ የሚመጥን ትግል ለማድረግ ምክንያቶች መደርደር አሻሽም። «ዉኃን ከጥሩ፣ ነገርን ከሥሩ» እንዲሉ፣ እያንዳንዱ የክልል ሕገመንግሥት ምን እንደሚል አንድ ባንድ እንመልከት፤

2.1 የዐማራ ብሔራዊ ክልላዊ ሕገ-መንግሥት፦

*«**የአማራ ብሔራዊ ክልል ሕገ-መንግሥት**» በአዋጅ ቁጥር 2/1988 የተመሠረተውን በ1994 በተሻሻለውና በአቶ የሴፍ ረታ ፊርማ ሕግ ሆነው በፀደቀው ሕገ-መንግሥት መግቢያ ላይ እንዲህ ይላል።*

« እኛ የአማራ ብሔራዊ ክልል ሕዝቦች፦

«ለዘመናት ተንሰራፍቶ የቆየው ጨቋኝ ሥርዓት ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻችን አፍኖና በተዛባ ኢኮኖሚና ማህበራዊ ፖሊሲዎች ለድህነትና ለኋላ ቀርነት ዳርጎን መቆየቱ በጠቅላላ እድገታችን ላይ ያደረሰውን አሉታዊ ተጽዕኖ ለማስወገድ በመሻት፤

*«በአብዛኛው የአገራችን ብሔር- ብሔረሰቦች ላይ **ሲፈጸም በቆየው አስከፊ ብሔራዊ ጭቆና ምክንያት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ የጉዳቱ ሰላባዎች ሆነን መቆየታችን** በማያዳግም ሁኔታ መታረም እንዳለበት በማመን፣*

> *«መላው የአገራችን ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ለዘመናት ባካሄዱት አኩሪ ተጋድሎ የነበረው ኋላቀርነትና አፋኝ ሥርዓት ተገርስሶ አገራችን ኢትዮጵያ የግለሰቦችና የራስን ዕድል በራስ የመወሰን መብት እስከ መገንጠል ጨምሮ የሁሉም ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች በሙሉ የተከበሩባትና በአጠቃላይ የሕግ የበላይነት የሰፈነባት ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መሆኗ የጋራ ዕድገታችን መፋጠን ያለውን ጠቀሜታ በመገንዘብ፤*

> *«እኛ በአማራ ብሄራዊ ክልል የምንገኝ ህዝቦች ለተፋጠነ ኢኮኖሚያዊ እድገት፣ ለዘላቂ ሰላምና ለዳበረ ዲሞክራሲ የምንበቃው የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት መሠረት ያደረገ ከክልላችን ተጨባጭ ሁኔታዎች ጋር የተገናዘበና የብሔራዊ ክልሉ ህዝቦች የተከበሩልንን ሕገመንግሥታዊ መብቶች ባልተሸራረፈ ሁኔታ በስራ ላይ ለማዋል የሚያስችለን የራሳችን ሕገ-መንግሥት ሲኖረን እንደሆነ አጥብቀን በማመን፣ --ወዘተ»*

እነዚህን እንደ ወሣኝ ዓላማዎችና እንደ መነሻ ሀሳብ ይዞ፣ በምዕራፍ ሁለት፣ በአንቀጽ 8 **ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ «የአማራ ክልል ሕዝቦች የብሔራዊ ክልላዊ መንግሥቱ የበላይ ሥልጣን ባለቤቶች ናቸው« ይላል።**

ይህ አንቀጽ በቁጥሩም ሆነ በታሪኩ ከፍተኛ ለሆነው ዐማራ፣ በክልሉ የሥልጣን የበላይነት እንዲኖረው አይፈቅድም። የሚፈቅደው፣ ለክልሉ ሕዝቦች ነው። ሕዝብ ሲልም በመጀመሪያ በአዕምሮአችን የሚደቀነው፤ ዐማራው በራሱ በወያኔው ሕገ-መንግሥት ዕውቅና ለተሰጠው የብሔር ወይም የብሔረሰብ የዕድገት ደረጃ ያልደረሰ፣ በዝቅተኛ የማኅበረሰብ የዕድገት ደረጃ የሚገኝ ነው የሚለው ትርጉም ነው። ሌሎቹን አብዛኛዎቹን ክልሎች ብሔር/ ብሔረሰብ ሲል፣ ዐማራውን ሕዝብ በማለት ያሳንሰዋል። በሁለተኛ ደረጃ፣ የዐማራው ክልል በኢትዮጵያ የሚገኑ የማናቸውም ነገዶች በሥራ፣ በንግድ፣ በእርሻ ወዘተ የፈለጉትን መርጠው እንዲይዙ፣ ዐማራውን እንዲያፈናቅሉ ለማመቻቸት፣ ሕዝቦች የሚለውን ቃል መጠቀም ዐማራውን የማጥፊያ ዘዴ እንዲሆን የተዘየደ ዘዴ እንደሆነ ያስገነዝባል። በሌላ በኩል ኢትዮጵያ አንድ ዜጋ እንዳልመሠረተች ሁሉ፣ ሕዝቦች በማለት የመለያያ መንገድ እንዳዘጋጀ ሁሉ፣ በዐማራው ክልል ተብየው ያሉትንም ነገዶች ከዐማራው ለመጠነል ሕዝቦች ብሏቸዋል። በዚህ የመነጠል ሥልቱም፣ አገውን፣ ከጎጃም ዐማራ፣ ቅማንትን ከጎንደር ዐማራ፣ የከምሲ ኦሮሞዎችን ከወሎ ዐማራና ከአፋር ሕዝብ በመነጠል የዐማራው ጠላቶች ሆነው እንዲቆሙ አድርጓል። በሌሎች ክልሎች ለሚኖሩ ዐማራሮች የራስ ክልል ቀርቶ፣ በቋንቋቸው የመማርና የመዳኘትን መብት ገፏል።

ከላይ በሕገ-መንግሥቱ መግቢያ የተጠቀሱት ሐረጎችና ቃሎች ማለትም **«ለዘመናት ተንሰራፍቶ የቆየ ጨቋኝ ሥርዓት፣ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻችን አፍኖ፣ በተዛባ ኢኮኖሚና ማኅበራዊ ፖሊሲዎች ለድህነትና ኋላቀርነት ዳርጎን፤ በአብዛኛው የአገራችን ብሔር ብሔረሰቦች ላይ ሲፈጸም የቆየው አስከፊ ብሔራዊ ጭቆና፣---ብሔር ብሔረሰቦች ለዘመናት ባካሄዱት አኩሪ ተጋድሎ፣ የነበረውን ኋላቀርና አፋኝ ሥርዓት ተገርሥሦ---የራስን ዕድል በራስ የመወሰን እስከ መገንጠል ያለው መብት ያላዳች ቅድመ ሁኔታ የተጠበቀ ሆኖ፣ የተከበሩልንን ሕገ-መንግሥታዊ መብቶች ባልተሸራረፈ ሁኔታ በሥራ ላይ ለማዋል --»** የሚሉት የዘጠኙም ክልሎች ሕገ መንግሥቶች ዋና እና መሠረታዊ ጉዳዮች ሆነው ተጠቅሰዋል። እነዚህ ሁሉ የውግዘት ሀረጎች በቀጥታ የሚመለከቱት ዐማራውን ነው። የዐማራ ክልል ተብሎ በስሙ ለተሰየመው ክልልም፣ የሥልጣን ባለቤቱ ዐማራው አይሁን እንጂ፣ የሁሉም ሕገ-መንግሥቶች መሠረት የሆኑት ሀሳቦች የዚህ ክልል ሕግ ገዥ ሀሳቦች ሆነው ተገልጸዋል። ይህ ምን ማለት እንደሆነ ለጠየቀ ሰው፣ መልሱ አጭርና ግልጽ ነው። ዐማራው ራሱን በራሱ እንዲያጠፋ፣ በራሱ ላይ ዘመቻ እንዲከፍት ወዶ የተቀበለው ሕገ-መንግሥቱ እንደሆነ ማረጋገጫ ነው። ለዚህም ነው በትግሬ-ወያኔ አገዛዝ፣ በክልሉ አውራ ጎዳናዎች በተሠሩ ቅስቶች፣ ፋሲል ግንብ ሳይቀር፣ «ዐማራው ትምክህተኛ ነው! ትምክህተኝነትን አጥብቀን እንዋጋለን! ዐማራው ጨቋኝ ብሔር ነው! ጨቋኝ እና ጠባብ ብሔርተኝነትን እንዋጋለን» የሚሉ መፈክሮች ተወጥረው ተሰቅለው፣ ዐማራው ራሱን በራሱ ሲያዋርድ፣ ለተገዥነትና ለጥፋት ኅሊናውን እንዲያዘጋጅ የሥነልቦና ጦርነት ተከፍቶበት የነበረውና ያለው። በዚም የተነሳ፣ ዐማራው የራሱ የሆነ ክልልም ሆነ አገር እንዳይኖረው ተደርጓል። ይህ ሕዝብ እየተፈጸመበት ያለውን ግፍና ጥቃት የቱን ያህል የሠፋና የከፋ እንደሆነ ለማየት በራሱ ክልል የተሰየመውን አካባቢ እና የነዋሪዎቹን ማንነት ከራሳቸው ከወያኔዎች ጥናት ተነስተን እንመልከት።

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት የ2007 እኤአ መረጃ መሠረት፣ የክልሉ የቆዳ ሥፋት 154,708.96 ስኩዬር ኪሎ ሜትር ወይም 59,733.46 ስኩዬር ማይል ነው። የክልሉ ሕዝብ ብዛት 17,221,976 ነው። በአንድ ስኩዬር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰው ብዛት 108.2 ነው። ከጠቅላላው የክልሉ ነዋሪ ውስጥ 8,641,580 ወንዶች ሲሆኑ፣ 8,580,396 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 2,112,595 ወይም ከጠቅላላ ሕዝቡ 12.27 በመቶ ሲሆን፣ ቀሪው ማለትም 15,109,381(87.73%) የገጠር ነዋሪ ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት3,983,786 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 4.3 ሰዎች አሉ ማለት ነው።

እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክ የ2004 መረጃ መሠረት፣ በዐማራ ክልል ከሚኖረው የገጠር ነዋሪ ሕዝብ የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚው ቁጥር ከመቶ 19.89 ብቻ ነው። 80.11 የሚሆነው የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚ አይደለም። በከተማ የሚኖረው 91.8 የሚሆነው የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚ እንደሆነ መረጃው ያሳያል።

በሌላ በኩል እንደ መሥሪያ ቤቱ የ2005 እኤአ መረጃ መሠረት፣ ከጠቅላላው የዐማራ ክልል ነዋሪ ሕዝብ ውስጥ ከመቶ 17.5 የሚሆነው ከድህነት ወለል በታች በሆነ አስከፊ የድህነት ኑሮ የሚኖር ነው። መጻፍና ማንበብ ይችላል የተባለው ከሕዝቡ 54% ወንዶች፣ 25.1% ሴቶች መሆናቸውን መረጃው ይጠቁማል። በሕፃናት ጤንነት ረገድ ከ1000 (ከሺ) 94 የሚሆኑት እንደተወለዱ ይሞታሉ። ይህም ከአጠቃልይ የአገሪቱ በሺ 77 ከሆነው ጋር ሲነፃጸር፣ የዐማራው የሕፃናት ሞት፣በሺ 14 እንደሚበልጥ ያሳይል።

ቢያንስ በክልሉ የባለቤትነት መብት የተነፈገው እና መብትና ሥልጣኑ ለክልሉ ሕዝቦች ነው የተባለትን ኢ-ፍትሐዊነት ብቻ ሳይሆን፣ ዐማራውን ነጥሎ ለማጥፋት የተጠመደ ወጥመድ መሆኑን ለማሳየት በክልሉ የሚኖሩትን ነገዶችና ጎሳዎች ብዛት ማየቱ ለተነሳንበት መንደርደሪያ ሀሳብ ዋና ቋጠሮ እንደሚሆን ለማሳየት ይረድል።

በዐማራ ክልላዊ መንግሥት የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (1)፤

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን እኤአ 1994	ዘመን እኤአ 2007
1	ዐማራ	91.2%	91.47%
2	አገው	2.7%	3.46%
3	ኦሮሞ	3%	2.62%
4	አጋዊ/ቅማንት	1%	1.39%
5	አርጎባ	===	0.41%

ከሁለቱም ዘመኖች የሕዝብ ብዛት ስንመለከት ዐማራው በሕዝብ ብዛቱ ከፍተኛ ብቻ ሳይሆን፣ የክልሉ ባለቤትነቱ የርሱ መሆኑን ያሳያል። በየትኛውም መመዘኛ ቢለካ የሥልጣን ባለቤቱ ዐማራው ለመሆኑ አንዳች ጥርጥር የለም። ሆኖም፣ ዐማራው ለማጥፋት በመፈለጉና፣ የዐማራው ክልል ባለቤት የሌለው፣ ሁሉም ያሻውን እንዲያደርግ የተፈረደበት በመሆኑ፣ በሕገ-መንግሥቱ የባለቤትነት ሥልጣን እንዳይኖረው ተደርጓል። በራሱ ልጆችም እንዳይመራ ሆኗል። ገዥዎቹ ትግሬዎቹ፣ ኤርትራውያኑ፣ ኦሮሞዎቹ፣ ሲዳማዎቹ ወዘተ ሆነዋል። እናም ዐማራው አገር አልባ ነው። የዐማራው መሠረታዊ ጥያቄም ኅልውናውን የማስከበርና የተነጠቀውን የአባቶቹን አገር የማስመለስ ጥያቄ ነው። ይህም ዕውን የሚሆነው ማንነቱና ኅልውና በሕገ-መንግሥት ሲረጋገጥ ነው። የዚህ ማረጋገጫውም ዐማራው የራሱን አሻራ የሚያኖርበት፣ በወኪሎቹ አማካኝነት ሕገመንግሥቱ ሲረቀቅና ሲጸድቅ ነው።

2.2. የአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ፦

የአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣ የካቲት 9/90 የፀደቀውንና ሲሠራበት የቆየውን ሕገ-መንግሥት መርምሮ---ቀን/1994 በተሻሻለውና በአቶ እስማዔል ዓሊሲሮ ፊርማ ሕግ ሆነው በፀደቀው ሕገ-መንግሥት መግቢያ ላይ እንዲህ ይላል።

*«እኛ የአፋር ሕዝብ **ለዘመናት ተንሰራፍቶ የቆየው አፋኝ ስርዓት** ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻችን ታፍነው በተዛቡ ማኅበራዊ ኢኮኖሚያዊ ፖሊሲዎች ለድህነትና ኋላ ቀርነት አጋልጦን መቆየቱ በአጠቃላይ ዕድገታችን ያደረሰው አሉታዊ ለማስወገድ በመፈለግ፤*

«መላው የአገራችን ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ባካሄዱት አኩሪ ተጋድሎ አድኃሪውንና አፋኙ ሥርዓት በሚያስተማምን ሁኔታ ተደምስሶ ኢትዮጵያ አገራችን የግለሰብ መብቶችና የብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የራስን ዕድል በራስ የመወሰን እስከ መገንጠል የተከበሩባት አጠቃላይ የሕግ የበላይነት የነገሠበት ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መሆንዋ የጋራ ዕድገትን ለመፋጠንና አንድ የጋራ ኢኮኖሚያዊ ማህበረሰብ ግንባታ ያለውን ጠቀሜታ በመገንዘብ፤

*«የአፋር ሕዝብ ያለፉት **የኢትዮጵያ ጨቋኝ ሥርዓቶችን ለመደምሰስ** ወደር የሌለው መስዋዕትነት ከከፈለበት ምክንያቶች አንዱና ዋናው ሁሉም ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻቸው የተከበሩ፣ ሕዝቦች በሕገ-መንግሥቱና በሱ ብቻ የምትመራ ዲሞክራሲያዊት ሀገር እንድትሆን በማለት፣ በአብዛኛው የሀገራችን ብሄር ብሄረሰቦች ሕዝቦች ላይ ይፈጸም በነበረው አንገፍጋፊ ጭቆና ተጎጂ ሆነን መቆየታችን በማያዳግም ሁኔታ መታረም እንዳለበት በማመን፣ ---ወዘተ»*

እነዚህን እንደ ወሣኝ ዓላማዎች እና እንደ መነሻ ሀሳብ ይዞ፣ በምዕራፍ ሁለት የሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 8 **ንዑስ አንቀጽ (1) ላይ «የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት የበላይነት እንደተጠበቀ ሆኖ፣ የአፋር ሕዝብ የብሔራዊ ክልሉ መንግሥት የበላይ ሥልጣን ባለቤት ነው።» ይላል።**

እነዚህ ከዚህ በላይ የሰፈሩት መሠረታዊ ሀሳቦች በዐማራም ሆነ በሌሎች ክልላዊ መንግሥታት ሕገ-መንግሥት ተብየ የሰፈሩ ናቸው። ዋና ትኩረታቸውም ዐማራው ነጥሎ መምታ ነው። እየተደረገ ያለውም ይኸው ነው። ልዩነት ያለው፣ የአፋር ክልል ግዛት ባለመብቱና የሥልጣን ባለቤቱ የአፋር ነገድ ነው። በክልሉ የሚኖሩ ሌሎች ነገዶች የባለቤትነትም ሆነ የሥልጣን ይገባናል መብት ፈጽሞ የሌላቸው መሆኑ ነው። ክልሉ የራሱ ባለቤት አለው። የአፋር ነገድ!

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት እኤአ የ2007 መረጃ መሠረት፣ የክልሉ የቆዳ ሥፋት በግምት 96,707 ስኩዌር ኪሎ ሜትር ነው። የክልሉ ሕዝብ ብዛት እኤአ 2007 መረጃ መሠረት 1,390,273 ነው። በአንድ ስኩዌር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 14.38 ነው። ከጠቅላላው የክልሉ ነዋሪ ውስጥ 775,117 ወንዶች ሲሆኑ፣ 615,156 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 185,135 ወይም ከጠቅላላ ሕዝቡ 13.32 በመቶ ሲሆን፣ ቀሪው ማለትም 409,123ቱ (29.43%) የገጠር ነዋሪ ወይም ዘላን ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 247,255 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ በከተሞች 5.6 ሰዎች ሲኖሩ፣ በገጠር 6 ሰዎች ባንድ ቤተሰብ ውስጥ ይገኛል።

እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክ የ2004 እኤአ መረጃ መሠረት፣ በአፋር ክልል ከሚኖረው የገጠር ነዋሪ ሕዝብ የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚው ቁጥር ከመቶ 48.57 ብቻ ነው። ከዚህ ውስጥ 26.89 በመቶው ከተሜ ሲሆን፣ የቀረው 78.11 ከመቶው የገጠር ነዋሪ ነው። ከጠቅላላ ነዋሪው 54.43 ከመቶው የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚ እንዳልሆነ መረጃዎች ያሳያሉ ።

በሌላ በኩል እንደ ጠቅላይ ስታተስቲክ ጽ/ቤት የ2005 እኤአ መረጃ መሠረት፣ ከጠቅላላው የአፋር ክልል ነዋሪ ሕዝብ ውስጥ ከመቶ 67.3 የሚሆነው ከድህነት ወለል በታች በሆነ አስከፊ የድህነት ኑሮ የሚኖር ነው። መጻፍና ማንበብ ይችላል የተባለው ከሕዝቡ 27 በመቶ ወንዶች፣ 15.6 ሴቶች መሆናቸውን መረጃው ይጠቁማል። በሕፃናት ጤንነት ረገድ ከ1000 (ከሺ) 61 የሚሆኑት እንደተወለዱ ይሞታሉ። ይህም ከአጠቃልይ የአገሪቱ በሺ 77 ከሆነው ጋር ሲነፃጸር፣ የአፋር የሕፃናት ሞት፣በሺ 16 እንደሚያንስ ያሳይል።

በአፋር ክልላዊ መንግሥት የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (2) ፤

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን 1994 እኤአ	ዘመን 2007 እኤአ
1	አፋር	91.8%	90.3%
2	ዐማራ	4.5%	5.22%
3	አርጎባ	0.9%	1.55%
4	ትግሬ	0.8%	1.15%
5	ኦሮሞ	0.8%	0.61%
6	ወላይታ	0.5%	0.59%
7	ሐዲያ	0.2%	0.18%

እኤአ በ1994 በተደረገው ቆጠራ የአፋር ክልል ሕዝብ ቁጥር 1,106,383 እንደሆነ ተዘግቧል። ከዚህ ውስጥ 626,839 ወንዶች፣ 479,544 ሴቶች ናቸው። ከጠቅላላው ሕዝብ 85,879 ወይም 7.76ቱ የከተማ ነዋሪዎች ሲሆኑ የቀረው ዘላን ነው። በክልሉ ከሚኖሩት ዋና ዋና ነገዶች ውስጥ ከላይ በሠንጠረዡ ተጠቅሰዋል። በከተሞች ከሚኖረው ሕዝብ ዐማራ በቁጥሩ ከፍተኛ ነው። ከከተሞች ሕዝብ 42.5 ከመቶው ዐማራ ነው። አፋር ከመቶ 32.6 በመያዝ በሁለተኛ ደረጃ ይመራል። ትግሬ 7.8% ፣ኦሮሞ 6.7%፣ አርጎባ 2.6%፣ ወላይታ 2.2 % በመያዝ በአራተኛ፣ በአምስተኛ እና በስድስተኛ ደረጃ ይገኛሉ።

ከሠንጠረዡ ለመረዳት እንደሚቻለው፣ በአፋር ክልል 7 ነገዶች ይገኛሉ። በሕገ መንግሥቱ ግን የክልሉ ባለቤት የአፋር ነገድ ነው። ከሁሉም በላይ በክልሉ ከሚገኙት ከተሞች ዐማራው ከፍተኛ ቁጥር እያለው፣ ተወካዮችን የመምረጥም ሆነ የመመረጥ መብት የለውም። በክልሉ የሚገኙ፣ ኢትዮጵያ አገራችን ናት ብለው ለዘመናት በተናንቱ ወሎ ክፍለሀገር፣ በዛሬው የአፋር ክልል የኖሩ ነገዶች፣ የትግሬ-ወያኔው መሪ መለስ ዜናዊ ባዘጋጀው ሕገ-መንግሥት መሠረት፣ በክልሉ መኖር የሚችሉት በአፋር ሕዝብ መልካም ፈቃድ ብቻ ነው። በዚህም የተነሳ ነው፣ የዐማራውን ነገድ ተወላጆች በክልሉ ተደጋጋሚ መፈናቀልና የዘር ጥቃት ሰላባዎች የሆኑት።

2.3 የሶማሌ ክልላዊ መንግሥት ሕገመንግሥት፦

የሶማሌ ክልላዊ መንግሥት ሚያዝያ ወር 1994 ዓም በፀደቀው ሕገ-መንግሥት እንዲህ ይላል፤

«እኛ የሶማሌ ሕዝብ በእኛና በሌሎች የአገሪቱ ብሔር ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ላይ ተንሰራፍቶ የነበረው የጭቆና ሥርዓት ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻችን አፍኖ፣ በተዛባ ፖለቲካ ፣ ኢኮኖሚና ማኅበራዊ ፖሊሲዎች በመተብተብ ለድህነትና ለኋላቀርነት ዳርጎን በገዛ ሀገራችን እንደሁለተኛ ዜጋ በመቆጠር የሰቆቃ ኑሮ እንድናሳልፍ ማድረጉን በመቃወምና በማይዳግም ሁኔታ መታረም እንዳለበት በማመን፤

«መላው የአገራችን ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ለዘመናት ባካሄዱት አኩሪ ተጋድሎ የነበረው ኋላቀርነትና አፋኝ ሥርዓት ተገርስሶ አገራችን ኢትዮጵያ የግለሰቦችን የራስን ዕድል በራስ የመወሰን መብት እስከ መገንጠል ጨምሮ የሁሉም ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች በሙሉ የተከበሩባትና በአጠቃላይ የሕግ የበላይነት የሰፈነባት ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መሆኗ የጋራ ዕድገታችን መፋጠን ያለውን ጠቀሜታ በመገንዘብ፤»ወዘተ

እነዚህን ዓላማዎች እና መዳረሻ ሀሳቦች በመያዝ፣ በሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 9 (1) ላይ« **የሶማሌ ህዝብ የክልሉ የበላይ የሥልጣን ባለቤት ነው።»** ይላል። ይህም ማለት የክልሉ ባለቤትና ባለሥልጣን የሶማሌ ነገድ ብቻ ነው። ሌሎቹ እንደ ኢትዮጵያዊ ዜጋ አይቆጠሩም። ምንም ዓይነት መብትና ጥቅም የላቸውም።

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት እኤአ የ2007 መረጃ መሠረት፣ የክልሉ የቆዳ ሥፋት በግምት 279,252 ስኩዌር ኪሎ ሜትር ነው። የክልሉ ሕዝብ ብዛት እኤአ 2007 መረጃ መሠረት 4,445,219 ነው። በአንድ ስኩዌር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 15.9 ነው። ከጠቅላላው የክልሉ ነዋሪ ውስጥ 2,472,490 ወንዶች ሲሆኑ፣ 1,972,729 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 623,004 ወይም ከጠቅላላ ሕዝቡ 14.02 በመቶ ሲሆን፣ ቀሪው ማለትም 1,687,858ቱ (37.9%) የገጠር ነዋሪ ወይም ዘላን ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 687,986 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 6.8 ሰዎች ይገኛራሉ።

የሶማሌ ክልላዊ መንግሥት የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (3) ፤

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን 1994 እኤአ	ዘመን 2007 እኤአ
1	ሶማሌ	96.23%	97.2%
2	ዐማራ	0.69%	0.66%

3	ኦሮሞ	2.25%	0.46%
4	ከውጭ የተወለዱ ሶማሊዎች	====	0.20%
5	ጉራጌ	0.14%	0.12%

እኤአ በ1994 በተደረገው የሕዝብ ቆጠራ፣ የሶማሊር ክልል ሕዝብ ቁጥር 3,439,860 እንደሆነ ተዘግቧል። ከዚህ ውስጥ 1,875,996 ወንዶች፣ 1,563,864 ሴቶች ናቸው። ከጠቅላላው ሕዝብ 492,710 ወይም 13.94% የከተማ ነዋሪዎች ሲሆኑ የቀረው ማለትም 86.06% ዘላን ነው። ባንድ ቤተሰብ ውስጥ ያለው የሰው ብዛት 6.6 ነው። እንደ 2004 እኤአ መረጃ መሠረት፣ ከሶማሊ ክልል ሕዝብ የንፁሕ ውኃ አገልግሎት ተጠቃሚው ከሕዝቡ 38.98% ብቻ ነው። ከዚህ ውስጥ 21.32% የገጠር ነዋሪዎች ሲሆኑ፣77.21% ከተሜዎች ናቸው። እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክስ የ2005 እኤአ መረጃ መሠረት፣ ከነዋሪው 71.8 በመቶው ከድህነት ወለል በታች ባለ የድህነት አረንቋ ውስጥ የሚኖር ነው። ከሕዝቡ ወንዶች 22%፣ ሴቶች 9.8% ማንበብና መጻፍ ይችላሉ። የሕፃናት ሞት በሺ 57 ነው። ይህም ከአገር አቀፉ በ20 ያነሰ ነው።

በሶማሊ ክልል 5 ነገዶች ይገኛሉ። በሕገ መንግሥቱ ግን የክልሉ ባለቤት የሶማሊ ነገድ ነው።

የሶማሊ ሕዝብ ዕድገት ከኢትዮጵያ ሕዝብ ዕድገት አንፃር፣ (ሠንጠረዥ 4)

ዓመት ምህረት እኤአ	የኢትዮጵያ ሕዝብ ብዛት	የሶማሊ ሕዝብ ብዛት	ከኢትዮጵያ ሕዝብ አንፃ በመቶኛ
2007	73,439,147	4,439,147	6.1%
2017	84,320,987	5,148,989	6.11%
2013	86,613,986	5,318,00	6.14%

2.4 **የጋምቤላ ክልላዊ መንግሥት ሕገመንግሥት፦**

የጋምቤላ ሕዝቦች ክልላዊ መንግሥት ታኅሣሥ 9ቀን 1995 ዓም ባጸደቀው ሕገመንግሥት እንዲህ ይላል።

«እኛ የጋምቤላ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በሀገራችንና በክልላችን ተንሰራፍቶ የቆየውን የጭቆና ስርዓት ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻችን አፍኖ በተዛቡ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ፖሊሲዎች በመከተል ለድህነትና ለኋላቀርነት ዳርጎን መቆየቱ፣ በሚያዳግም ሁኔታ መታረም ያለበት መሆኑን በማመን የራሳችንን ዕድል በራሳችን የመወሰን መብታችንን ተጠቅመን በነፃ ፍላጎታችን በክልላችን የሕግ የበላይነት ለማክበርና ለማስከበር ባለን ጽኑ እምነታችን ላይ በመመርኮዝ ክልላችን በጋራ ለመገንባት የግለሰብን የብሔረሰቦችን ሃይማኖት ጠቃሚ ባህልና ልምዶች ምንም ልዩነት ሳይደረግባቸው እንዲራመዱ ዓላማችን በመሆኑ፤

«እኛ የአኝዋክ፣ የኑዌር፣ የመዠንገር፣ የኦፖና ኮሞ ብሔረሰቦች ለተፋጠነ ኢኮኖሚ ዕድገት ለዘላቂ ሰላምና ዲሞክራሲ የምንበቃው የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክን ሕገ-መንግሥት መሠረት ያደረገና የክልላችን ተጨባጭ ሁኔታ ያገናዘበ የክልላችን ሕገ-መንግሥት ሲኖረን መሆኑን በውል በመረዳት፣» ይልና፤

እነዚህን ዓላማዎች መነሻ በማድረግ፣ በሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 9(1) **ላይ «የጋምቤላ ሕዝቦች ብሔራዊ ክልል ሕዝብ የክልሉ ብሔራዊ መንግሥት የበላይ የሥልጣን ባለቤት ነው።» ይላል።**

በዚህ ክልል፣ ከላይ በተገለጸው አንቀጽ እንደሚያስረዳው፣ ክልሉን በብዙ ሕዝቦች ጠርቶ፣ መብቱን ለአንድ ሕዝብ እንደሆነ ያስረዳል። የክልሉ ነዋሪም እንደ ዐማራው ክልል ሁሉ ፣ በዕድገት ደረጃው ብሔር/ብሔረሰብ ያልደረሰ ዝቅተኛ ማኅበረሰብ ደረጃ እንዳለ፣ አንድ ነገድ አድርጎ ይቆጥረዋል። ከመግቢያው ላይ እኛ የአኝዋክ፣ የኑዌር፣ የመዠንገር፣ የኦፖ እና ኮሞ ብሔረሰቦች ብሎ የጠራውን ከታች ሕዝቦች በማለት ያሳንሳቸዋል። ይህም ሆን ተብሎ ለትርጉም አሻሚ በማድረግ፣ መሬቱን ለትግሬ ጄኔራሎች ለማቀራመት እንዲመች ተደርጎ የተዘጋጀ እንደሆነ መገናዘብ ይቻላል። ይህም በመሆኑ ነው በአኙዋክ ነገድ ላይ የዘር ማጥፋት ወንጀል እንዲፈጸም የተደረገው። ከመዠንገር፣ከኦፖና ከኮሞ ነገዶች በቁጥሩ ልቆ ለሚገኘው ዐማራ የባለቤትነት መብት አልሰጠውም። ራሱን በራሱ እንዲያስተዳድርም ዕውቅና ነፍጎታል። ይህ ምን ማለት እንደሆነ ልብ ያለው ልብ ይለዋል።

እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት እኤአ የ2007 መረጃ መሠረት፣ የጋምቤላ ብሔራዊ ክልል የቆዳ ሥፋት 29,788.22 ስኩዬር ኪሎ ሜትር ነው። የክልሉ ሕዝብ ብዛት 307,096 ነው። በአንድ ስኩዬር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 10 ነው። ከጠቅላላው የክልሉ ነዋሪ ውስጥ 159,787 ወንዶች ሲሆኑ፣ 147,309 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 77,925 ወይም ከጠቅላላ ሕዝቡ 25.37% ሲሆን፣ ቀሪው ማለትም 229,171 ወይም 74.62% የገጠር ነዋሪ ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 66,467 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 4.6 ሰዎች ይገኛራሉ። ከዚህ ውስጥ በከተማ 3.8፣ በገጠር ደግሞ4.9 ሰዎች በቤተሰብ ውስጥ ይኖራሉ፤

የጋምቤላ ክልላዊ መንግሥት የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (3)፤

ተራ	ነገዶች	ዘመን	ዘመን

ቁጥር		1994 እኤአ	2007 እኤአ
1	ኑኤር	39.7%	46.66
2	አኙዋክ	27.45%	21.16%
3	መዠንገር	5.76%	4%
4	ከፍቾ	4.18%	5.04%
5	ሻኮቾ	0.14%	2.27%
6	ዐማራ	7.74%	8.42%
7	ኦሮሞ	6.49%	4.83%
8	ከምባታ	==	1.44%
9	ትግሬ	=	1.32%
10	ሌሎች	8.68%	4.86%

እኤአ በ1994 በተደረገው ቆጠራ የጋምቤላ ክልል ሕዝብ ቁጥር 181,862 እንደሆነ ተዘግቧል። ከዚህ ውስጥ 92,902 ወንዶች፣ 88,960 ሴቶች ናቸው። ከጠቅላላው ሕዝብ 27,424 ወይም 15.08% የከተማ ነዋሪዎች ሲሆኑ የቀረው ማለትም 154,138 ወይም 84.89% ገጠሬ ነው። የክልሉ ቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 35,940 ነው። ባንድ ቤተሰብ ውስጥ ያለው የሰው ብዛት 5.06 ነው። እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክስ የ2005 እኤአ መረጃ መሠረት፣ ከነዋሪው 44% ከድህነት ወለል በታች ባለ የድህነት አረንቋ ውስጥ የሚኖር ነው። ማንበብና መጻፍ የሚችለው ከሕዝቡ ወንዶች 57.5% ፣ ሴቶች 22.8% ናቸው። የሕፃናት ሞት በሺ 92 ነው። ይህም ከአገር አቀፉ በ15 የሚበልጥ ነው።

ከሠንጠረዡ መረዳት እንደሚቻለው በጋምቤል ክልል ከአሥር በላይ ነገዶች ይኖራሉ። በሕዝብ ቁጥር አንፃራዊ የበላይነት ያለው የኑኤር ነገድ ሆኖ፣ ተከዩ የአኙዋክ ነገድ ነው። ዐማራ በብዛት በሦስተኛነት ደረጃ ይገኛል።

2.5 የቤንሻንጉል-ጉሙዝ ክልላዊ መንግሥት ሕገመንግሥት፦

ኅዳር ወር 1995 ዓም ተሻሽሎ እና ገዥ ሕግ ሆኖ በአቶ ያረጋል አይሸሽም ተፈርሞ ሥራ ላይ የዋለው ሕገ-መንግሥት መግቢያ እንዲህ ይላል፤

«እኛ የቤኒሻጉል-ጉሙዝ ክልል ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በጋራ በመፈቃቀድና በእኩልነት ላይ ተመሥርተን በአቋቋምነው ክላልችን የሕግ የበላይነት እንዲሰፍን፣ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ ዕድገታችን እንዲፋጠን የራሳችንን ዕድል በራሳችን የመወሰን መብታችንን ተጠቅመን ቋንቋችንን ባህላችንና እድገታችን ይበልጥ ለማጠናከር ማንነታችን ተከብሮ በትግላችንና በከፈልነው መስዋዕትነት የተገኘውን ዲሞክራሲና ሰላም በዘላቂነት ለማረጋገጥ፤

«እኛ የበርታ፣ የጉሙዝ፣ የሽናሻ፣ የማኦ እና የኮሞ ብሔረሰቦች እና ሌሎች በክልሉ የሚኖሩ ሕዝቦች ለተፋጠነ ኢኮኖሚያዊ ዕድገት ለዘላቂ ሰላምና ዲሞክራሲ የምንበቃው የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት መሠረት ያደረገና የክልላችንን ተጨባጭ ሁኔታዎች ያገናዘበ ሕገመንግሥት ሲኖረን መሆኑን በውል በመረዳት፣» ወዘተ

እነዚህን ዓላማዎች መነሻ በማድረግ፣ በክልሉ ሕገመንግሥት አንቀጽ 9(1) **«የቤኒሻንጉል-ጉሙዝ ክልል ሕዝብ የክልሉ መንግሥት የበላይ የሥልጣን ባለቤት ነው።» ይላል።**

በዚህ አንቀጽ፣ ከጋምቤላ ጋር ሲነፃፀር፣ «የጋምቤላ ሕዝቦች ብሔራዊ ክልል ሕዝብ የክልሉ ብሔራዊ መንግሥት የበላይ የሥልጣን ባለቤት ነው» በሚለው ምትክ፣ የቤንሻጉል ጉሙዝ «--ክልል ሕዝብ የክልሉ የመንግሥት የበላይ የሥልጣን ባለቤት ነው» ይላል። ይህም ማለት ጋምቤላን «ሕዝቦች» ሲል፣ ቤንሻንጉል-ጉሙዝን «ሕዝብ» በማለት አንድ ነገድ እንደሆነ እና የዕድገት ደረጃውም ከብሔረሰብ በታች የሆነ ማኅበረሰብ እንደሆነ ይገልፀዋል። ከብዙ ነገዶች ወደ አንድ ነገድ ባለቤትነት ማውረዱን ያሳያል። ይህም ለሕግ ትርጓሜ አሻሚ ከመሆን አልፎ ተፃራሪ ነው። የክልሉ የሥልጣን ባለቤት ማን ወይም እነማን እንደሆኑ ባለመግለጽ የትግሬ-ወያኔ የፈለገውን እንዲያደርግ ሠፊ ዕድል የሚሰጥ ነው።

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት እኤአ የ2007 መረጃ መሠረት፣የክልሉ የቆዳ ሥፋት በግምት 49,289.46 ስኩዬር ኪሎ ሜትር ነው። የክልሉ ሕዝብ ብዛት 784,345 ነው። በአንድ ስኩዬር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 15.91 ነው። ከጠቅላላው የክልሉ ነዋሪ ውስጥ 398,655 ወንዶች ሲሆኑ፣ 385,690 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 105,926 ወይም ከጠቅላላ ሕዝቡ 13.51% ሲሆን፣ ቀሪው ማለትም 678,419(86.49%) የገጠር ነዋሪ ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 174,445 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 4.5 ሰዎች ሲኖሩ፣ ከዚህ ውስጥ በገጠር 4.7 ሰዎች፣ በከተማ 3.6 ባንድ ቤተሰብ ውስጥ ይገኛል።

የቤንሻጉል-ጉሙዝ ክልላዊ መንግሥት የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (5)፤

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን 1994 እኤአ	ዘመን 2007 እኤአ

1	በርታ	27%	25.41%
2	ጉምዝ	23%	21.69%
3	ዐማራ	22%	20.88%
4	ኦሮሞ	13%	13.55%
5	ሺናሻ	7%	7.73%
6	አገው-አዊ	===	4.22%

እኤአ በ1994 በተደረገው ቆጠራ የቤንሻጉል-ጉሙዝ ክልል ሕዝብ ቁጥር 460,459 እንደሆነ ተዘግቧል። ከዚህ ውስጥ 233,013 ወንዶች፣ 227,446 ሴቶች ናቸው። ከጠቅላላው ሕዝብ 36,027 የከተማ ነዋሪዎች ሲሆኑ፣ የቀረው 424,432 የገጠር ነዋሪ ነው።

የ2007 እኤአ መረጃ መሠረት፣ ከቤንሻጉል-ጉምዝ ክልል ነዋሪ ውስጥ የንፁሕ ውኃ አቅርቦት የሚያገኘው 27.23% ብቻ ነው። ከዚህ ውስጥ 22.35% የከተማ ነዋሪዎች ሲሆኑ፣58.53% ገጠሬዎች ናቸው።

እንደ እኤአ 2005 መረጃ ከሕዝቡ 19.1% የሚሆነው ከድህነት ወለል በታች በሆነ የኑሮ አዘቅት ውስጥ የሚማስን ነው። ከሕዝቡ ማንበብና መጻፍ የሚችለው ወንዶች47.4%፣ ሴቶች 23.2% ናቸው። ከሚወለዱት ሕፃናት ከመቶ 84 ይሞታሉ። ይህም ከአገሪቱ አጠቃላይ የሕፃናት ሞት ጋር ሲነፃጸር በ7 ይበልጣል።

ከሠንጠረዡ ለመረዳት እንደሚቻለው፣ በቤንሻጉል-ጉሙዝ ክልል 6 ነገዶች ይገኛሉ። በሕገ መንግሥቱ ግን የክልሉ ባለቤት የቤንሻጉል-ጉሙዝ ሕዝብ እንደሆነ ይደነግጋል። በዓላማው ሥር ደግሞ፤« የበርታ፣ የጉሙዝ፣ የሽናሻ፣ የማኦ እና የኮሞ ብሔረሰቦች እና ሌሎች በክልሉ የሚኖሩ ሕዝቦች» በማለት ለነዋሪዎቹ ዕውቅና ይሰጣል። ይህ ለትርጉም እና ለአፈጻጸም አስቸጋሪ ነው። ግልጽነት ይጎድለዋል። በዚህም የተነሳ የዐማራው ነገድ ተወላጆች በተደጋጋሚ በክልሉ የሺናሻና የጉሙዝ ተወላጅ ባለሥልጣኖች በግፍና በገፍ ከመገደላቸውም በላይ፣ እንዲፈናቀሉ ተደርጓል። መረጃው እንደሚያመለክተው ዐማራው በቁጥሩ ከበርታ ቀጥሎ በሁለተኛ ደረጃ ነው ያለው። ይህ ሕዝብ በክልሉ የመምረጥም ሆነ የመመረጥ መብት ፈጽሞ የለውም። ይህ እንኳ እንደቅንጦት ቢቆጠር፣ ሠርቶ የመኖር መብት የለውም። ከሁሉም በላይ በክልሉ ከሚገኙት ከተሞች ዐማራው ከፍተኛ ቁጥር እያለው፣ ተወካዮችን የመምረጥም ሆነ የመመረጥ መብት የለውም።

2.6 **የኦሮሚያ ክልላዊ መንግሥት፣**

የኦሮሚያ ክልላዊ መንግሥት ሕገ-መንግሥት በአዋጅው ቁጥር46/1994 ተሻሽሎ እና በአቶ ሱፊያን አህመድ ተፈርሞ የጸደቀው መግቢያ እንዲህ ይላል።

«እኛ የኦሮሞ ሕዝብ በእኛና በሌሎች የአገሪቱ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ላይ ተንሰራፍቶ የነበረው የጭቆና ሥርዓት ሰባዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን አፍኖ በተዛቡ ኢኮኖሚያዊ ፖሊሲዎች በመተብተብ ለድህነትና ለኋላ ቀርነት ዳርጎን በገዛ አገራችን እንደ ሁለተኛ ዜጋ በመቆጠር የሰቆቃ ኑሮ እንድናሳልፍ ማድረጉን በመቃወምና በማያዳግም ሁኔታ መታረም እንዳለበት በማመን ሥርዓቱን ገርሥሠን የጣልን በመሆኑ፣

«ሥርዓቱ ከተገረሠሠ በኋላ በአገራችን የግለሰቦችና የመላው ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የራስን ዕድል በራስ የመወሰን መብት መገንጠልን ጨምሮ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች በሙሉ የተከበሩበትና በአጠቃላይ የሕግ የበላይነት የሰፈነበት የፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሥርዓት መገንባት የሚሰጠንን ጠቀሜታ በመገንዘብ ሕገ-መንግሥታችን በጋራ ያጸደቅን በመሆኑ፤»

እነዚህን ዓላማዎች መነሻ በማድረግ፣ በሕገመንግሥቱ አንቀጽ 8 **«የኦሮሞ ሕዝብ የክልሉ የበላይ ሥልጣን ባለቤት ሲሆን፣ የሕዝቡ የበላይነትም የሚገለጸው በሚመርጣቸው ተወካዮቹና ራሱ በቀጥታ በሚያደርገው ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ ነው።»** በማለት የሥልጣን ባለቤቱን በማያሻማ መንገድ የኦሮሞ ሕዝብ እንደሆነ ያረጋግጣል። ከዚህ ላይ ብሔር፣ ብሔረሰቦች ሕዝቦች ብሎ ማጨናበር የለም። አንድ ሕዝብ፣ እርሱም ኦሮሞ ብቻ። ሌላው በዚያ ኦሮሚያ ተብሎ በታጠረ ክልል የሥልጣንም ሆነ የባለቤትነት መብት የለውም።

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት እኤአ የ2007 መረጃ መሠረት፣ የኦሮሚያ ክልል የቆዳ ሥፋት 354,006.81 ስኩዌር ኪሎ ሜትር ነው። በአንድ ስኩዌር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 76.93 ነው። የሕዝቡ ብዛት 26,993,933 ነው። ከጠቅላላው የክልሉ ነዋሪ ውስጥ 13,595,006 ወንዶች ሲሆኑ፣ 13,398,927 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 3,370,040 ወይም ከጠቅላላ ሕዝቡ 11.3% ሲሆን፣ ቀሪው ማለትም 23,623,893ቱ (87.51%) የገጠር ነዋሪ ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 5,590,530 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 4.8 ሰዎች ሲኖሩ፣ ከዚህ ውስጥ በከተማ 3.8 ባንድ ቤተሰብ ውስጥ ይገኛል።

እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክ የ2004 እኤአ መረጃ መሠረት፣ በኦሮሚያ ክልል ከሚኖረው የገጠር ነዋሪ ሕዝብ የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚው ከሕዝቡ 32%ነው፣ ይህ በገጠር 23.7% ብቻ ሲሆን፣ የከተማ ነዋሪው 91.03% ነው።

በሌላ በኩል እንደ *መሥሪያ* ቤቱ የ2005 እኤአ *መረጃ መሠረት፣* ከጠቅላላው የኦሮሚያ ክልል ነዋሪ ሕዝብ ውስጥ 19.9% የሚሆነው ከድህነት ወለል በታች በሆነ አስከፊ የድህነት ኑሮ የሚኖር ነው። ከሕዝቡ ውስጥ ማንበብና መጻፍ የሚችለው ወንድ 61.5%፣ ሴት 29.5% *መሆናቸውን መረጃው ያሳያል።* በሕፃናት ጤንነት ረገድ ከ1000 (ከሺ) 76 የሚሆኑት እንደተወለዱ ይሞታሉ። ይህም ከአጠቃልይ የአገሪቱ በሺ 77 ከሆነው ጋር ሲነፃጸር፣ የኦሮሞ የሕፃናት ሞት፣ በሺ 1 እንደሚያንስ ያሳይል።

በኦሮሞ ክልላዊ መንግሥት ክክል የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (6) ፤

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን 1994 እኤአ	ዘመን 2007 እኤአ
1	ኦሮሞ	85%	87.81%
2	ዐማራ	9.1%	7.22%
3	ጉራጌ	0.98%	0,93%
4	ሌሎች	4.6%	4%

ከሠንጠረዡ ለመረዳት እንደሚቻለው፣ ኦሮሚያ በሚባለው ክልል በቁጥር ከፍተኛ መጠን ያላቸው 4 ነገዶች ይገኛሉ። ከነዚህ በተጨማሪ ከጠቅላላው ሕዝብ 4 በመቶ የሚሆኑ ሌሎች ነገዶች እንዳሉ መረጃዎች ያሳያሉ። በሕገ መንግሥቱ ግን የክልሉ ባለቤት እና ባለሙሉ ሥልጣን ኦሮሞ ብቻ ነው። በዚህ ክልል ያሉት የዐማራ፣ የጉራጌና የሌሎች ነገድ አባሎች በክልሉ የመምረጥና የመመረጥ መብት የላቸውም። ባህልና ቋንቋቸውን የመጠቀምና የማዳበር መብት የሌላቸው ናቸው። በክልሉ የሚኖሩት በኦሮሞ ክልል ባለሥልጣኖች መልካም ፈቃድ ብቻ ነው። ሠፊው እና ለሙ ያገሪቱ ክፍል ለአንድ ነገድ ተመርቆ ለኦሮሞ ፖለቲከኞች ገጸ በረከት ተሰጥቷል። ዐማራው እንደሌሎቹ ሁሉ ለዚህም ክልል ባይተዋር ነው።

2.7 የሐረሪ ክልላዊ መንግሥት፣ሕገ-መንግሥት፦

የሐረሪ ሕዝብ ክልላዊ መንግሥት፣ መስከረም 30 ቀን 1997 ዓም ተሻሽሎ በፋአድ ኢብራሂም ተፈርሞ የፀደቀው ሕገ-መንግሥት መግቢያ እንዲህ ይላል።

«እኛ የሐረሪ ሕዝብ ክልል ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የኢትዮጵያ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሲደርስባቸው የነበረውን ኢኮኖሚያዊ ፖለቲካዊ ባህላዊ ሃይማኖታዊ ጭቆና ጫና እና ተጽዕኖ በተለያየ ስልት መልክና ቦታ ሲታገሉ ቆይተው በመጨረሻ በግንቦት ወር 1983 ለዚህ ሁሉ ምክንያት የሆነውን ሥርዓት በማያዳግም ሁኔታ ለመጣል በመቻሉ በተለይ ጭቁን ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ራሳቸውን በራሳቸው ለማስተዳደር ታሪካቸው ባህላቸውና ቋንቋቸውን ለማዳበር በአጠቃላይ ብሔራዊ ጎልውናቸውን ለመጠበቅ የሚያስችላቸውን ምቹ ሁኔታ መፈጠሩንና ይህም ኅዳር 29 ቀን 1987 ዓም በኢትዮጵያ ሕዝቦች በፀደቀው የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት መረጋገጡን በመገንዘብ፤

«የሐረሪ ሕዝብ ምንም እንኳን በምዕተ ዓመታት ለሚቆጠር ዘመን ራሱን በራሱ ያስተዳደረ በራሱ ታሪክ ወግና ባህል ይኩራ የነበረ ቢሆንም በ1886 ዓም በተደረገው ወረራ በነፍጠኛው ሥርዓት ሥር ከመውደቁም በላይ ይህን ሥርዓት ለማስወገድ በተለያዩ ጊዜያት ባደረገው ንቅናቄና ትግል ምክንያት ለግርፋት፣ ለእስራትና ብሎም ለስደት በመዳረጉ በራሱ ክልል በቁጥር አናሳ መሆኑ የተነሳ ልዩ አወካከል ስልት ማስፈለጉን በመረዳት፤

«የሐረሪ ሕዝብ ሲደርስበት የነበረውን ግፍና ጭቆና ሲካፈሉ ከነበሩት ከአካባቢው የኦሮሞ ሕዝብና ክልሎች የክልሉ ነዋሪ ሕዝቦች በመሆን የክልሉን አስተዳደር በጋራ ማቋቋምና መምራት ያለባቸው መሆኑን በማጤን፣» ወዘተ

እነዚህን በመነሻ ዓላማነት በመያዝ፣የክልሉ ባለቤትነት ማን እንደሆነ በሕገ-መንግሥቱ **አንቀጽ 8 እንደሚከተለው ያስረዳል። «የሕዝቡ የሥልጣን ባለቤትነት የሐረሪ ሕዝብ የክልል የበላይ ሥልጣን ባለቤት ሲሆን፣የሕዝቡ የበላይነትም የሚገለጸው በዚህ ሕገመንግሥት መሠረት በሚመርጣቸው ተወካዮችና ራሱ በሚያደርገው ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ ነው»**

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ *መሥሪያ* ቤት እኤአ የ2007 *መረጃ መሠረት፣* የሐረሪ ክልል የቆዳ ሥፋት 311.25 ስኩዌር ኪሎ ሜትር ነው። በአንድ ስኩዌር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 589.05 ነው። የጠቅላላው የሐረሪ ሕዝብ ብዛት 184,415 ነው። ከዚህ ውስጥ 92,316 ወንዶች ሲሆኑ፣ 91,099 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 99,368 ወይም 54.18 ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 46,169 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 3.9 ሰዎች ሲኖሩ፣ ከዚህ ውስጥ በከተማ 3.4፣ በገጠር 4.6 ባንድ ቤተሰብ ውስጥ ይገኛል።

እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክ የ2004 እኤአ *መረጃ መሠረት፣* በሐረሪ ክልል ከሚኖረው ሕዝብ 73.26 ሰዎች የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚዎች ናቸው። ከዚህ ውስጥ 39.83 %ቱ ገጠሬዎች ሲሆኑ፣95.28% ከተሜዎች ናቸው።

በሌላ በኩል እንደ *መሥሪያ* ቤቱ ከጠቅላላው የሐረሪ ክልል ነዋሪ ሕዝብ ውስጥ ከመቶ 5.7 የሚሆነው ከድህነት ወለል በታች በሆነ የድህነት ኑሮ የሚኖር ነው። ማንበብና መጻፍ ይችላል የተባለው ከሕዝቡ 78.4 %ወንዶች፣ 54.9% ሴቶች መሆናቸውን መረጃው ይጠቁማል። በሕፃናት ጤንነት ረገድ ከ1000 (ከሺ) 66 የሚሆኑት እንደተወለዱ ይሞታሉ። ይህም ከአጠቃልይ የአገሪቱ በሺ 77 ከሆነው ጋር ሲነፃጸር፣ የሐረሪ የሕፃናት ሞት፣ በሺ 11 እንደሚያንስ ያሳይል።

በሐረሪ ክልላዊ መንግሥት ክክል የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (7)፤

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን 1994 እኤአ	ዘመን 2007 እኤአ
1	ኦሮሞ	52.3%	56.41%
2	ዐማራ	32.6%	22.77%
3	ሐረሪ	7.1%	8.65%
4	ጉራጌ	3.2%	4.34%
5	ሶማሊ	1.68%	3.87%
6	ትግሬ	1.71%	1.53%
7	አርጎባ	===	1.26%

ከሠንጠረዡ ለመረዳት እንደሚቻለው፣ ሐረሪ በሚባለው ክልል በቁጥር ብዙኃኑን እንዳሻቸው እንዲያደርጉ የክልሉ ባለቤትነት ከተሰጣቸው ከኦሮሞውና ከዐማራው ከአምስትና ከ7 እጥፍ በላይ ለሚበልጧቸው ሁለት ነገዶች አሉ። የዲሞክራሲ አንዱ መርሕ የብዙዎች መብትና ፍላጎት ገዥ፣ የአናሳዎች መብትና ፍላጎት ተከባሪ የሚለው ሆን ተብሎ ተረግጦ፣ የአናሳዎቹን ፍላጎትና መብት በብዙኃኖቹ ላይ እንዲጫን ተደርጓል። የትግሬ-ወያኔ አገዛዝ ዘረኛ፣ ከፋፋይ፣አገርና ትውልድ አጥፊ ነው የሚባለው ዝተብሎ አለመሆኑ ከዚህ በላይ ምን ማስረጃ ማቅረብ ይቻላል። በዚህ ክልል ብዙኃኑ ኦሮሞዎችና ዐማሮች የጥቂቶቹ የሐረሪዎች ተገዥዎች ብቻ ሳይሆኑ፣ መኖርና አየር መተንፈስ የሚችሉት በአናሳዎቹ ሐረሪዎች ፍላጎት ነው። በሕገ መንግሥቱ ግን የክልሉ ባለቤት እና ባለሙሉ ሥልጣን ሐረሪዎች ብቻ ነው። በዚህ ክክል ያሉት የኦሮሞ፣የዐማራ፣ የጉራጌ፣ የሶማሊ፣ የትግሬና የአርጎባ ነገድ አባሎች በክልሉ የመምረጥና የመመረጥ መብት የላቸውም። ባህልና ቋንቋቸውን የመጠቀምና የማዳበር መብትም የሌላቸው ናቸው።

2.8 የትግራይ ክልላዊ መንግሥት ሕገመንግሥት፦

የትግራይ ክልላዊ መንግሥት ሕገ-መንግሥት የተጻፈው በእንግሊዝኛ ነው። የአማርኛ ቅጅ ለማግኘት አልተቻለም። መረጃው የተጠናቀረው ከእንግሊዝኛው በመሆኑ የትርጉሙ ቀጥተኛ እንዳልሆን ግንዛቤ ይያዝ።

እኤአ ጁን 19/1995 በጸደቀው የትግራይ ክልላዊ መንግሥት ሕገ-መንግሥት መግቢያ ላይ እንዲህ ይላል፤

- የትግራይ ሕዝብ በኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገኙት ሕዝቦችና ብሔረሰቦች መካከል አንዱና በፊውዳል ሥርዓት የመከራ ቀንበር ከተሸከሙት አንዱና ከ1975 እስከ 1991 ባለው ጊዜ ከጭቆና ነፃ ለመውጣት ከሌሎች ተጨቋኝ ኢትዮጵያውያን ወንድሞች ጋር በመተባበር የተራዘመ የትጥቅ ትግል በማደረግ ከ60 ሺ በላይ ሕይዎት እና ግዙፍ ቁሳቁስ ወድመት ያስከተለ ትግል ማድረጉ፤
- ከረጅም እና ደም አፋሳሽ ከሆነ ጦርነት በኋላ የትግራይ ሕዝብ ጨቋኙን አገዛዝ በመደምሰስ የሽግግር መንግሥት መመስረት መቻሉ እና፣ የትግራይ ሕዝብ የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን እስከ መገንጠል ድረስ ያለው መብቱ ያላንዳች ቅድመ ሁኔታ የተጠበቀ መሆኑን በመገንዘብ ፣ለዚህም እንዲረዳ ይህ ሕገ-መንግሥት መጽደቁን ይገልጻል።

እነዚህን በመነሻ ዓላማነት በመያዝ፣የክልሉ ባለቤትነት ማን እንደሆነ በሕገ-መንግሥቱ **አንቀጽ 8 (1) እና (2) እንደሚከተለው ይላል። « የትግራይ ሕዝብ የትግራይ ክልላዊ መንግሥት የበላይ የሥልጣን ባለቤትነት ነው። የሕዝቡ የበላይ ሥልጣን ባለቤትነትም በቀጥታ በሚመርጣቸው ተወካዮቹና በራሱ ቀጥተኛ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ ነው» ይላል።**

ልክ ለሌሎቹ ክልሎች የመገንጠልን መብት እንደፈቀደ ሁሉ፣ የሁሉም ነገር ፈጣሪው የትግሬ ወያኔ ቡድን ፣ ወያኔ በፈለገ ወቅት ልገንጠል ባለ ጊዜ መገንጠል የሚያስችለውን ሕግ ለራሱም ደንግጓል። የአገሪቱም ሆነ የትግራይ ክልል ባለመብትና ባለሥልጣን የሕዝባዊ ወያኔ ሐርነት ትግራይ እንደሆነ ለ28 ዓመታት የተጓዘባቸው መንገዶች ያስረዳሉ። እናም የትግራይ ክልል ባለመብት ትግሬ ብቻ ነው።

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት እኤአ የ2007 መረጃ መሠረት፣ የትግራይ ክልል የቆዳ ሥፋት 41,409.95 ስኩዌር ኪሎ ሜትር ነው። በአንድ ስኩዌር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 100 ነው። የጠቅላላው የትግራይ ሕዝብ ብዛት 4,316,988 ነው። ከዚህ ውስጥ 2,126,465 ወንዶች ሲሆኑ፣ 2,190,523 ሴቶች ናቸው። በከተሞች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 844,040 ወይም 19.55 ነው። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 992,635 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 4.4 ሰዎች ሲኖሩ፣ ከዚህ ውስጥ በገጠር ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 4.6 ሰዎች ይኖራሉ።

እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክ የ2004 እኤአ መረጃ መሠረት፣ በትግራይ ክልል ከሚኖረው ሕዝብ 53.99% የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚዎች ናቸው። ከዚህ ውስጥ ከመቶ 42.68ቱ ገጠሬዎች ሲሆኑ፣97.28 ከተሜዎች ናቸው። ይህም ከሌሎች ክልሎች ጋር ሲነፃፀር፣ የክልሉ ሕዝብ የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚነቱ ከፍተኛ እንደሆነ ያሳያል።

በሌላ በኩል እንደ መሥሪያ ቤቱ የ2005 መረጃ መሠረት ከጠቅላላው የትግራይ ክልል ነዋሪ ሕዝብ ውስጥ ከመቶ 31.6 የሚሆነው በድህነት ወለል በሆነ ኑሮ የሚኖር ነው። ማንበብ እና መጻፍ የሚችለው 67.5% ወንዶች፣ 33.9% ሴቶች መሆናቸውን መረጃው ይጠቁማል። በሕፃናት ጤንነት ረገድ ከ1000 (ከሺ) 67 የሚሆኑት እንደተወለዱ ይሞታሉ። ይህም ከአጠቃልይ የአገሪቱ በሺ 77 ከሆነው

ጋር ሲነፃጸር፣ የትግራይ የሕፃናት ሞት፣በሺ 10 እንደሚያንስ ያሳይል። ይህም የክልሉን ሕዝብ ከማይምነት ለማለቀቅ፣ ጤንነቱን ለመጠበቅና የዘመናዊ ሕይዎት እንዲመራ ለማስቻል ፣ባለፉት 28 ዓመታት አድላዊ በሆነ የበጀት ድልድና ዘረፋ ምን ያህል እርቀት እንደተጓዙ ያሳያል።

በትግራይ ክልላዊ መንግሥት ክክል የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (78) ፤

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን 1994 እኤአ	ዘመን 2007 እኤአ
1	ትግሬ/ተጋሩ	94.98%	96.55%
2	ዐማራ	2.6%	1.63%
3	ኢሮፕ	0.7%	0.71%
4	አፋር	==	0.29%
5	አገው	==	0.17%
6	ኦሮሞ	===	1.53%
7	ኩናማ	0.05%	0.07%

ከሠንጠረዡ ለመረዳት እንደሚቻለው፣ የ1994ቱ ከ2007ቱ ሲነፃፀር፣ በክልሉ የሚኖሩት ነገዶች ሁሉም የተወሰነ ጭማሪ ሲያሳዩ፣ የዐማራው ሕዝብ በ1994 ከነበረው 2.6% በ2007 በ0.9% ቀንሷል። ለምን? ይኽም ሆኖ፣ ከአጠቃላይ ነዋሪው ከ5% በላይ የሕዝብ ብዛት ያላቸው 6ቱ ነገድና ጎሣዎች በክልሉ መብትና ሥልጣን የለቸውም።

2.9 የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልል መንግሥት ሕገ-መንግሥት፤

የክልሉ መንግሥት ሕገ-መንግሥት በመግቢያው ላይ እንዲህ ይላል፦

«እኛ የደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች፤ በጋራ በመፈቃቀድና በዕኩልነት ላይ ተመሥርተን ባቋቋምነው ክልላችን የሕግ የበላይነት፣ እንዲሰፍን፣ ኢኮኖሚና ማኅበራዊ እድገታችን እንዲፋጠን፣ የራሳችን ዕድል በራስ የመወሰን መብታችንን ተጠቅመን፣ ቋንቋችን ባህላችንና አንድነታችን ይበልጥ ለማጠናከር፣ ማንነታችን ተከብሮ በትግላችንና በከፈልነው መስዋዕትነት የተገኘውን ዲሞክራሲና ሰላም ዘላቂነት ለማረጋገጥ፤

«በክልላችን ይህንን ዓላማ ከግብ ለማድረስ የግለሰብ፣ የብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መሠረታዊ መብቶችና ነፃነቶች መከበራቸውን፣ የፆታ ዕኩልነት መረጋገጡን፤ ቋንቋዎችና ሃይማኖቶች ያላንዳች ልዩነት በዕኩልነት እንዲራመዱ ጽኑ እምነታችን በመሆኑ፤

«የደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የራሳችን የሆነ አኩሪ ባህልና ፣የራሳችን መልከዐ-ምድራዊ አሠፋፈር ያለን፣ በተለያዩ መልኮችና የግንኙነት ደረጃዎች ተሳስረን አብረን የምንኖርባት ክልላችን በመሆኗ፣ ያፈራነው የጋራ ጥቅምና አመለካከት አለን ብለን ስለምናምን፣ ቀጣዩ የጋራ ዕድገታችን መመሥረት ያለበት ካለፈው ጨቋኝ ሥርዓት የወረስነውን የተዛባ ግንኙነት በማረምና የጋራ ጥቅማችንን በማሳደግ ላይ መሆን ስላለበት፤»ወዘተ በማለት ከስምንቱ ክልሎች ባፊነገጠና የግለሰብን ነፃነት ባወቀ መልኩ ዓላማውን ገልጿል። ይህ ክልል ከሌሎቹ የክልል ሕገ-መንግሥቶች በተለየ መልኩ ዓላማውን መግለጹ ምናልባች በአመለካከት ኢትዮጵያዊነት ያመዘነባቸው ሰዎች፣ ወይም በክልሉ የአንድም ነገድ በቁጥር ከሌሎች ጋር ሲነፃፀር ጎልቶ ያለመውጣት የአቻነት ስሜት መገልበት፣ ወይም ነገን አሻግረው የሚመለከቱ ሰዎች በሕግ አዘገጃጀቱ ውስጥ ከፍተኛ ሚና መጫዎት ወዘተ ሕጉ ዐማራውንና ያለፋትን ሥርዓቶች በድፍኑ ከማውገዝ መቆጠቡ ይስተዋላል።

ከላይ በተጠቀሱት የመግቢያው ዓላማዎች መሠረትነት፣ የሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ 8(1) «የደቡብ ብሔር፣ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የክልሉ መመንግሥት የበላይ ሥልጣን ባለቤቶች ናቸው» ይላል። ሕገ-መንግሥቱ በመግቢያው የግለሰቦችን መብትና ነፃነት የተቀበለ ይሁን እንጂ፣ በተግባር ግለሰቦች መብትም ሆነ ነፃነት የላቸውም። ከሁሉም በላይ በክልሉ ከሚኖሩት ነገዶች አንዱ የሆነው፣ በግለሰብም ሆነ በቡድን በክልሉ ውስጥ ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶች ቀርቶ፣ በክልሉ የመኖር የዜግነት መብት የለውም። አቶ ሽፈራው ሽጉጤ የክልል ርዕሰ መስተዳድር በነበረበት ከ2002 እስከ 2005 ባሉት ዓመታት ብቻ ከመቶ ሺዎች በላይ ዐማራዎችን በክልሉ የመኖር መብት የላችሁም ብሎ በገፍ የሚገድለውን አገድሎ ሌሎቹን ንብረታችን በማዘረፍ አፈናቅሏቸዋል። ይህም ሕገመንግሥት ተብየው ለብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሰጠሁት ያለው መብትና ነፃነት ከወረቀት ያለፈ አለመሆኑ ማሳያ ነው።

እንደ አገሪቱ ማዕከላዊ ስታተስቲክ መሥሪያ ቤት እኤአ የ2007 መረጃ መሠረት፣ የደ/ብ/ብ/ሕ ክልል የቆዳ ሥፋት 105,887.18 ስኩዬር ኪሎ ሜትር ነው። በአንድ ስኩዬር ኪሎ ሜትር ውስጥ የሚኖረው የሰዎች ብዛት 141 ነው። የጠቅላላው የደብብሕ ክልል ሕዝብ ብዛት 14,929,548 ነው። ከዚህ ውስጥ 7,425,918 ወንዶች ሲሆኑ፣ 7,503,630 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ውስጥ በገጠር የሚኖረው ሕዝብ ብዛት 13,433,991 ወይም 89.98% ሲሆን በከተማ የሚኖረው ደግሞ 1,495,557 ወይም 10.02%። በክልሉ ውስጥ በከተማም በገጠርም ያለው የቤተሰብ ወይም ጢስ ብዛት 3,110,995 ነው። ይህም በአማካኝ ባንድ ቤተሰብ ውስጥ 4.8 ሰዎች ሲኖሩ፣ ከዚህ ውስጥ በከተማ 3.9፣ በገጠር 4.9 ባንድ ቤተሰብ ውስጥ ይገኛል።

እንደ ማዕከላዊ ስታተስቲክ የ2006 እኤአ መረጃ መሠረት፣ የደብብሕ ክልል ከሚኖረው ሕዝብ 54% የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚዎች ናቸው። ከዚህ ውስጥ 39.83 %ቱ ገጠሬዎች ሲሆኑ፣95.28% ከተሜዎች ናቸው።

በሌላ በኩል እንደ መሥሪያ ቤቱ የ2005 መረጃ ከጠቅላላው የደብብሕ ክልል ነዋሪ ሕዝብ ውስጥ 10.7 % የሚሆነው ከድህነት ወለል በታች በሆነ የድህነት ኑሮ የሚኖር ነው። ማንበብና መጻፍ ይችላል የተባለው ከሕዝቡ 57 %ወንዶች፣ 22.4% ሴቶች መሆናቸውን መረጃው ይጠቁማል። በሕፃናት ጤንነት ረገድ ከ1000 (ከሺ) 85 የሚሆኑት እንደተወለዱ ይሞታሉ። ይህም ከአጠቃልይ የአገሪቱ በሺ 77 ከሆነው ጋር ሲነፃጸር፣ የደብብሕ የሕፃናት ሞት፣ በሺ 8 እንደሚበልጥ ያሳይል።

በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች ሕዝቦች ክልላዊ መንግሥት ክክል የሚኖሩ ነገዶች ሥብጥርና ብዛት ማሳያ ሠንጠረዥ (9)

ተራ ቁጥር	ነገዶች	ዘመን 1994 እኤአ	ዘመን 2007 እኤአ
1	ሲዳማ	18%	19.38%
2	ወላይታ	12%	10.59%
3	ሐዲያ	==	7.98%
4	ጉራጌ	15%	7.54%
5	ጋሞ	==	7%
6	ከፍቾ	==	5.44%
7	ዐማራ	===	4.10%
8	ሌሎች	====	37.97% የሚወክሉ ከ40 ያላነሱ ነገዶች አሉ

ከሠንጠረዡ መረዳት እንደሚቻለው በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች ሕዝቦች ክልል በቁጥሩ ከሌሎች ገዝፎ የወጣ ነገድ የለም። ባለመኖሩም ምክንያት ይመስላል፣ የክልሉ መጠሪያ የተፈጥሮ አቅጣጫን ማመላከቻና ከኢትዮጵያ ደቡብ ያለ መሆኑን በሚያሳይ መልኩ እንዲጠራና የጥቅሉን የነገዶች መጠሪያ እንዲዝ የተደረገው። ዐማራው ይህም ሆኖ፣ በክልሉ ከፍተኛ ቁጥር አላቸው ከተባሉት ነገዶች በ7ኛ ደረጃ የሚገኝ ነው። በቀሩት 8 ክልሎች በቁጥሩ በሁለተኛ ደረጃ የሚገኝ ነው። ይህም ከሌሎች ነገዶች በአገሪቱ በሥፋት የተሠራጨ ብቻ ሳይሆን፣ የአገሪቱ ጥንታዊ ነገድ ከሆኑት አንዱና ዋናው መሆኑን ተጨባጭ ማሳያ ነው። ይህን ሕዝብ ነው በዘመነ ወያኔ በሰው ሠራሽ ሕግ አገር አልባ እንዲሆን የተደረገው። የዐማራው ልጅ በዛሬዪቱ ኢትዮጵያ አገሩን የተነጠቀ መሆኑን አውቆ፣ የአገሩን ባለቤትነት መልሶ ለመቀዳጀትና ኅልውናውን ለማስቀጠል በሁለንተናዊ መልኩ ዝግጁ መሆን ይጠበቅበታል።

እነዚህ የክልል ሕገመንግሥት ተብዬዎች የተቀዱት ከኢፌዴሪ በመሆኑ ሁሉም፣ የዚህ ሕገመንግሥት ዋና ዓላማ የሆነውን ዐማራን ነጥሎ ለማስፋት በሁነኛ መሣሪያነት እንዲያገለግሉ የተደረጉ ናቸው። የኢፌዴር ሕገመንግሥት መግቢያ ዋና ዓላማ የሆነው እንዲህ ይነበባል። «መጪው የጋራ ዕድላችን መመሥረት ያለበት ከታሪካችን የወረስነውን የተዛባ ግንኙነት በማረምና የጋራ ጥቅማችንን በማሳደግ ላይ መሆኑን በመቀበል፤» በዚህም መሠረት የሁሉም የክልል ሕገመንግሥቶች ይህን ዓላማ እንዳለ ተቀብለውታል። በዚህም የተነሳ በዐማራው ላይ የዘር ማጥፋትና የዘር ማጽዳት ወንጀል እንዲፈጸምበት አድርገዋል።

ይህ በኢፌዴሪ ሕገመንግሥት መግቢያ ላይ የሕገመንግሥቱ አንኳር ዓላማ ማለትም «መጪው የጋራ ዕድላችን መመሥረት ያለበት ከታሪካችን የወረስነውን የተዛባ ግንኙነት በማረምና የጋራ ጥቅማችንን በማሳደግ ላይ መሆኑን በመቀበል፤» የሚለው የተወሰነውን የአገሪቱን አንድ ነገድ ተጠቃሚ፣ ሌሎችን ተጎጅ፣ ግንኙነት አዛቢ ማኅበረሰብና ግንኙነት የተዛባበት ማኅበረሰብ እንዳለ ያሚያሳይ ነው። ዓላማውም አዛቢ የተባለውን በማጥቃት፣ ተዛብቶባቸዋል የተባሉትን አዛቢዎች እንዲሆኑ የቆመ ዓላማ ነው። ይህም በመሆኑ ሕገ-መንግሥቱ በቀለኛ ነው ማለት ነው። ሕግ ደግሞ በባሕሪው በቀልተኛ አይደለም። ፍትሕ እንዲሰፍን ማድረግ እንጂ፤ ዓላማነት ላይ የተመሠረቱት የፌደራልና የክልል ሕገመንግሥቶች፣ አዛቢ ነው፤ ጨቋኝ ነው፤ ትምክህተኛ ነው፤ ነፍጠኛ ነው፤ የምኒልክ ሠፋሪ ነው፤ ወዘተ ብለው በፈረጁት ማኅበረሰብ ላይ የፈለጋቸውን እንዲያደርጉት ሕገ-መንግሥታዊ ዕቅቅና የሰጠ በመሆኑ፣ ለዐማራው ኅልውና ቀርቶ፣ ለኢትዮጵያ ሕዝብ የማይበጅ አጥፊ በመሆኑ መቀየር ምርጫ ሳይሆን ግዴታ ነው። ምክንያቱም የአገሪቱ ችግሮች ዋና ቋጠሮው ሕገ-መንግሥቱ ነው። በሁሉም ክልሎች የሚገኙ ሕግ አውጭዎች፣ ሕግ አስፈጻሚዎችና ሕግ ተርጓሚዎች፣ በዐማራው ላይ የከፋ የዘር ዕልቂት እንዲፈጸምበት ያደረጉት፣ ሕገ-መንግሥቶቻቸው ዐማራው ግንኙነት አዛቢ ነው ብለው የፈረጀው እና እንዲጠፋ ዕውቅና የሰጠው በመሆኑ ነው። በመሆኑም የዐማራው ትውልድ የትግል ቋሚ ምሰሶው ይህ ዐማራን በጠላትነት የፈረጀው ሕገ-መንግሥት ተብየ እንዲለውጥ መታገል ነው። ይህ ካልሆነ ዐማራው ማኅበራዊ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ሠላም ያገኛል ማለት፣ «ገለባ ያብብባል፤ ሸንበቆ ያፈራል» ከማለት የተለየ አይሆንም።

<u>የክልሎች ስፋት በስኩዌር ኪሎሜትር፣የሕዝብ ብዛት፣ በክልሎች የሚኖሩ ነገዶች ብዛት፣ እንዲሁም የመሠረታዊ የኑሮ ደረጃ ማሳያ ሠንጠረዥ፤</u>

	(1)ዐማራ	(2)አፋር	(3)ሶማሊ	(4)ጋምቤላ	(5)ቤንሻጉል-ጉሙዝ	(6)ኦሮሚያ	(7)ትግራይ	(8)ሐረሪ
የቆዳ ሥፋት በስኩየር ኪሎሜትር	157,708.96	96,707	279,254	29,788.22	49,289.98	353,006.81	41,409.95	311.25
የሕዝብ ብዛት	17,221,976	1,390,273	4,445,219	307,096	784,345	26,993,933	4,316988	184,415
በስኩየር ኪ የነዋሪ ብዛት	108.2	14.38	15.9	10	15.91	76.93	100	589.05
የወንድ ብዛት	8,641,580	175,117	2,472,490	159,787	398,655	13,595,006	2,126,465	92,316
የሴቶች ብዛት	8,580,396	615,156	1,972,729	147,309	385,690	13,398,927	2,190,523	91,099
የከተማ ነዋሪ ብዛት	2,112,595	185,135	623,004	77,925	105,926	3,370,040	844,040	99,368
የገጠር ነዋሪ ብዛት	15,109,381	409,123	1,687,986	2,29,171	678,419	23,623,893	3,432,948	85,047
የቤተሰብ/ጤስ/ብዛት	3,983,786	247,255	687,986	66,467	174,445	5,593,530	992,635	46,169
የአማካኝ የአንድ ቤተሰብ ብዛት • በከተማ • በገጠር	4.3 -- --	5.6 6	6.8 - -	4.6 3.8 4.9	4.5 3.6 4.7	4.8 3.8 5.0	4.4 -- 4.6	3.9 3.4 4.6
ከነዋሪው የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚው • ከተማ	19.89% 91.8%	48.57% 78.11%	38.9% 77.21%	--	27.23% 58.53%	32% 91.04%	53.99% 97.28%	73.26% 39.83%

• ገጠር	-	26.89%	21.32%		22.35%	23.7%	42.68%	95.25%
ከድህነት ወለል በታች ነዋሪ ብዛት	17.5% (3,o13,845.8)	67.3% (935,653.72)	71.8% (3,191,667.242)	44% (135,122.24)	19.1% (149,809.895)	19.9% (5,371,792.667)	31.6%	5.7% (10,511.655)
ማንበብና መጻፍ የሚችሉ • ወንድ • ሴት	54% 25.1%	27% 15.6%	22% 9.8%	57.5% 22.8%	47.4% 23.2%	61.5% 29.5%	67.5% 33,7%	78.4% 54.9%
የሕፃናት ሞት በሺ	94	61	57	92	84	76	67	66
በክልሎቹ የሚኖሩ ነገዶች	6	7	7	>10	6	>4	7	7

	ደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች ሕዝቦች
የቆዳ ሥፋት በስኩየር ኪሎሜትር	105,887.18
የሕዝብ ብዛት	14,929,548
በስኩየር ኪ. የነዋሪ ብዛት	141
የወንድ ብዛት	7,425,918
የሴቶች ብዛት	7,503,630
የከተማ ነዋሪ ብዛት	1,495,557
የገጠር ነዋሪ ብዛት	13,433,991
የቤተሰብ/ጢስ/ብዛት	3,110,995
የአማካኝ የአንድ ቤተሰብ ብዛት • በከተማ • በገጠር	4.8 3.9 4.9
ከነዋሪው የንፁሕ ውኃ ተጠቃሚው • ከተማ • ገጠር	54% 39.83% 95.28
ከድህነት ወለል በታች ነዋሪ ብዛት	10.7%
ማንበብና መጻፍ የሚችሉ • ወንድ • ሴት	57% 22.4%
የሕፃናት ሞት በሺ	85
በክልሎቹ የሚኖሩ ነገዶች	>50

በሠንጠረዡን የሠፈሩትን ሐቆች መሠረት አድርገን በትሕነግ /ሕወሓት አገዛዛ ማን ተጠቃሚ ማን ተጎጂ እንደሆነ የየግላችን ግንዛቤ እንቅሰድ።